

IN NOME JESU!
DISPUTATIO THEOLOGICA,
De
P RÆ S I D I I S
H U M A N Æ R A T I O-
C I N A T I O N I S C I R C A
C A U S A M M A L I , S . S C R I-
P T U R A R U M A R M A T U-
R A D E S T R U C T I S .

Q U A M

Dei O. Max. Auxilio,

In Regia Universitate Aboënsi,

cum consensu Reverenda

Fac. Theologicæ,

P RÆ S I D E

E N E V A L D O S V E N O N I O ,

Q. G. A. S. S. Thicol. Doct. Prof. prim.
nec non h. t. Inspectore Reg.

Alumnorum.

Defendere conabitur

S V E N O M. Ørøgreen

Wisingzb. Smol. S. R. M. Stipend.

In Audit. Sup. Et Max. ad d. 19. Maij.

Anno gratiae M. DC. LXXVII.

A B O Æ ,

Serenissimæ R. & M. tis Fidelissimis
Servitoribus:

Dignitate, Virtute, prudentiâ atq; gravitate
maxime conspicuis,

Dn. JOHANNI WITTMAN,
Magni Ducatus Finlandiæ, Æsthoniæ, Livo-
niæ & Ingræ Militari Commissario gravissi-
mo, Mecœnati & Nutritio meo bēgnissimo.

Dn. OLAO Edner/ per Magnum Du-
catum Finlandiæ Vectigalium minorum
Inspectori accuratissimo.

Dn. GABRIELI VALENTINI Filio,
Vectigalium juxta Aboam majorum præfe-
cto attentissimo.

N E C N O N V I R I S

Integerrimis & Speciatissimis,

Dn. ALEXANDRO G. ANDREÆ
Filio, in Magno Ducatu Finl. Militiæ Fisca-
li prudentissimo, ut & Illustriss: Comitis Dn.
AXELII JULII De la gardie reddituum & prædio-
rum in Finl. Inspectori per assiduo.

Dn. CHRISTIANO Petsche/ prædio-
rum & reddituum præfecto in Baronatu Kor-
poënsi expeditissimo.

Dn. OLAO Linderman/ in urbe Aboënsi
Vectigalium minorum Telonario dexterimo.

Mecœnatibus, Evergetis, & Fautori-
bus quibusvis obsequij, obser-
vantiæ atq; honoris officijs de-
devotè & sincerè colendis

SALUTE M, Vitam & prosperitatem
perennem precor!

Quanta sit eorum impietas, blasphemia & execranda iniquitas, qui Deum summum & optimum illud bonum, immo ipsam bonitatem & patrem luminum, a quo omne donum bonum & perfectum, ut Apostolus loquitur, in nos largè descendit, authorem & Causam mali impiissime constituere non reformidant aut exhorrescunt, quilibet, qui Sacras literas sobrie & non leviter per transennam quasi inspexit, videre ac deprehendere potest. Vedit enim Deus, inquit Moses, cuncta que fecerat, & erant valde bona. In his pluss quam furiosis & blasphemis adversariorum nostrorum opinionibus, Argumentis & Sententiis refutandis praesens hæc occupatur Disputatio. Quam mihi ad defendendum electam, cum mecum reputarem, measq; cogitationes huc & illuc volverem, utrum ex more in tali re, illam nominis alicujus benigni Patroni & Fautoris dedicarem & consecrarem? Animo meo magna & eximia vestra beneficia, quæ nullon non tempore mihi præstitisti comodè sese obtulerūt. Ad quorum memoriam, quæ mihi quotidie occurrit, cum de gratitudine aliquando exhibenda cogitarem, & aliis rebus me non esse instructum

Vide-

viderem, quibus illam, prout debui, Vobis con-
testarer, absq; anxia & solicita deliberatione
stetit sententia, Vestrīs potissimum Nominib;us
eam inscribere & dicare, idq; non spe quæstus
aut vane gloriolæ & jactationis titillatione; De-
rūm tantummodo, ut gratamente ostenderem,
Vestra apud me beneficia non fuisse frustrè col-
locata, sed recordationem eorum animo meo
penitus insidere. A vobis igitur, Patroni mas-
gni & Fautores, eāquāpar est submissione, re-
verentiā & observantiā, peto contendoq;, ut les-
vidense hoc munuscum, quod nequaquam
Vestrīs in me cumulatis beneficiis conferri po-
tebit, placido aspectu & fautricibus manibus ac-
cipiatis, acceptum autem & qui boniq; consula-
tis. Meum semper erit studium contentioq;
Vobis submissis & obsequiosis officiis, quamdiu
aurā hujus lucis frui licuerit, indefessè inser-
vire. Unde indubitatā spe foreor, me non ni-
si fatorum intervētu, désiderato Vestro favore
& benevolentia destitutum iri. Valete!

Qui sum maneoq;

Vestrarum Dignitatum

Respectivè

Officiosissimus Cultor

S V E N O M. Ørelgreen
Wisingz b. Smol.

ARGUMENTUM II.

Quicunq; omnia priusquam fi-
unt, eodem modo quo perficiun-
tur novit futura; is illa omnia ex Dñe
efficaci voluntatis decreto facit. **green.**
Atqui Deus taliter omnia, etiam **Wising.**
ipsa peccata novit seu præscivit
futura. **Ergo &c.**

*Majorem probare contendit hunc in
modum ipse Joh: Calvinus Lib. III. inst.
cap. 23, §. 6. Præscientia divina eorum est,
qua Deus ex voluntatis sua efficaci decreto
erat facturus.*

*Minor prop. confirmatur, Eccl. 23: 29.
Esa. 41: 23. 26. c. 46: II. Dan. 13: 42.
Exod. 3: 19. Matth. 24: 37. Luc. 17: 26,
Act. 3: 18. I. Tim. 4: 3. 2. Pet. 3: 6.*

*Resp. i. Negando universalitatem ve-
ritatis in propositione Majore, adeoq;
liberando vocem ab ambiguitate? Ete-
nim Errorū genitrix est æquivocatio semper.*

*§. i. Vox scientiæ igitur primò conside-
randa venit: hæc autem propter rerum*

cognitarum & cognoscendarum distinctionem in universalem & singularem à philosophis dispescitur, quarum illa principia in intellectu *theoretico*, ordinem causarum & mediorum in *practico*; conclusiones verò in ratiocinatione complectitur. *Hac* vero in contemplatione singularium versatur, quippe quæ materialis est: illa namq; formas immateriales, *hæc* verò materiales potius contemplatur. Quô magis autem scientia à materiâ remota est, eò perfectior secundum scientis ac cognoscentis modum perhibetur. Unde scientia spirituum humanæ, humana animalium cognitioni præfertur: est enim scientia angelorum verè intellectualis, brutorum sensualis, hominum verò mixta, quæ intellectualem formam, sensuali modo, mente concipit. Jam si mens nostra elevanda sit ad investigationem scientiæ divinæ, considerandum est a. Quod omnes perfectiones, quæcunq; vel creatis insunt, in Deo sint modo excellētissimo, & omnes unū in ipso: qui omnia sibi & singula ab æterno habet præsentissimam

tissima cognitione purissima, & quidem intelligentiâ immaterialissimâ, quâ absq; ullo intellectus discursu, omnia & singula cognoscit immutabilitè, idq; à se ipso operatur, tanquam ab universalis ac primo omniū rerum communium & singularium principio: ideoq; magna est discepantia inter scientiam Dei & hominum, secusq; de illâ ac hâc est judicandum, etenim 1. Quam nos habemus succrescentem scientiam, hausimus ex rebus singularibus; Deus verò ab æterna immutabilis sui intellectus infinitate habet cujusvis rei ideam sive exemplar, in quo omnia tâm futura & præterita, quâm præsentia scit, intuetur atq; sine mensura temporis ēv̄ 7ω vñ perpetuò sine defatigatione contemplatur.

Quod ipsum D. Augustinus Lib. Qq. 83. c. 17 hisce verbis expressit: Omne præteritum jam non est: omne futurum non dum est: omne igitur & præteritum & futurum de-est. Apud Deum autem nihil deest: nec præteritum igitur, nec futurum, sed omne præsens est apud Deum. 2. Hinc oritur alterum

discrimen, quod licet quoad homines
præscientia ratione & modo distingvatur
 ab ipsa *scientia*, illa tamen quoad Deum
 cum hâc unum & idem est, quippe in
 Hebræâ linguâ repræsentatur unicâ vo-
 ce *Jadah*. 3. Humana scientia pauca
 novit, divina omnia intuetur, hoc fun-
 damento, quia illa partim colligitur ex
 singularibus, hæc unico actu omnium
 omnino rerum ideas contemplatur. 4.
 Unde etiam multa præsciunt homines,
 quæ inviti & violentè permittunt; De-
 us verò nihil prævidet aut cognoscit,
 cuius *præscientia* eundem invitum con-
 stringat aut violentiam ei inferat.

§. 2. *Resþ. 2.* Quæritur jam, cum De-
 us omnia tam bona quam mala præsci-
 at, seu potius sciat; utrum eadem etiam
 efficaciter velit ac efficiat? Affirmant
 Adversarij, disertè scribentes, *Deum nihil*
prævidere, nisi quod velit efficere: ait enim
expressè Beza in colloq. Montisb. p. 152.
Nihil præsciri futurum, nisi quod verè futu-
rum sit: p. 185. nihil autem fieri vel futurum,
nisi quod Dei voluntate & potestate futurum
sit. De malis autem ibi quæstio erat.

§. 3. *Resp.* 3. Nos pernegamus præscientiam rebus præscitis vim vel necessitatem eventus inferre, hoc ut probemus evidentiūs, præmittenda erit præscientiæ distinctio uberior. Theologi enim rerum præscitarum differentiâ moti, aliam præscientiam simplicis Notitiae; aliam cum operatione efficaci conjunctam esse dixerunt, priorem Philosophi simplicem scientiam, *Scotus* abstractivam, alij theoreticam appellârunt, posteriorem practicam, *Scotus* intuitivam, Thomas *Visivam*; Theologi *Providentiam* dixerunt. Neutram vero, vel seorsim vel conjunctim causam prævisæ malitiæ existere, hisce indubitatis firmamentis stabilire properabimus.

§. 4. Primo, constat præscientiam intellectus & operationem voluntatis, potentiaæ divinæ *idiomæ* ac proprietatem esse, & porro, præscientiam esse attributum necessarium; operationem vero voluntarium: ideoq; præscientiam cum rerum præscitarum causâ non esse confundendam, quippè distinctarū

proprietatum principijs nituntur. Neq;
rerum prævisarum eventus à præscien-
tiâ tanquam causâ, necessitatem even-
tus inferente dependet: Deus enim
quippè omnisci⁹ necessariò omnia sem-
per præscit. Operationem verò divina
voluntas pro arbitrio mutare vel sus-
pendere potest, sine ulla divinæ perfe-
ctionis læsione.

§. 5. Deinde, taceo quòd si præscien-
tia necessaria rerum causa credenda sit,
non solùm convellerentur illustria hæc
discrimina, sed & duæ inde sequeren-
tur absurditates, *Falsi & Contradictionis:*
illud, quia posito, præscientiam rerum
præscitarum causam esse necessariam,
sequeretur Deum ab æterno res præsci-
endo, ab æterno quoq; fecisse: *Hoc pa-*
rebit in exemplis: i. Reg. 23: ii. legitur
præscivisse ac prædixisse Deum Davidi,
Si maneat in Kegila, eam traditum iri in ma-
nus hostium. Cui conforme est, quod extat
Matth. 26: 53. *Scire sc. Christum, quod in sui*
defensionem possit aliquot angelorum legiones
solicitare atq; accersere sibi cælitùs. Item præ-
sci-

scivit Salvator Matth. 11: 21. seqq. conversos fuisse Sodomitas, Tyrios & Zidonios, si tanta, quanta Corazinthij, Bethsaidita, & Capernamum ita vidissent miracula. Hæc omnia, quia erant præscita, necessariò juxta opinionem adversariorum oportebat evenisse, cum tamen nullum horum evenit. Quare aut negandum est præscientiam præscitis necessariam eventus esse causam, adeoq; eventu cum præscientiâ necessariò cohærere; aut spiritui sancto per scripturam & inscriptura loquenti obloquendum est, ut aut quæ præscita non conrigerunt, mentiendum sit evenisse, aut quod æquè absurdum, hæc sine scientiâ præscientiâve à Deo fuisse enunciata. Primum nos cum scripturâ defendimus: Eligant adversarij blasphemii utrum ex duobus posterioribus maluerint.

§. 6. Alij, non ignoramus, distingvunt, inter præscientiam Theoreticam & Practicam, illam videlicet quodammodo largientes causam rerum futurarū non esse, hanc verò quippè non simplicem

notitiam omnino esse causalem. & Verum, non solum quod impertinens ea distinctio sit, cum *Practicam* scientiam discere, sit contradictione in adjecto, ac si atramentum album nuncuparem; sed & quod neutra, si maximè admittamus etiam hanc posteriorem, sit effectiva, patebit denuò: i. Negamus enim prius illam, nempe *theoricam* rerum præcognitionem earundem causam efficiensem esse. Quia omnium saniorum philosophorum applausu, *causa efficiens* numeratur in externis, quod ad externi alicujus effecti constitutionem foris se exserat, maximè cum in aliud objectum operator: atqui præscientia agit in se, non in alio, neq; rem ullam extra semet perficit: est enim interna mens- tis actio, quæ foris quidem res percipit, non tamen ad exteriores res se movet aut commovet. Cum itaq; lapsus Adami, Satanæ hominumq; flagitia, sint præsci- entiæ externa objecta, præscientia non erit in causa, cur Adamus lapsus, aut facinorosi ruant in præcipitia flagitio- rum

rum: docet id ipsum ipsa natura: nam si præsciente Archimede vel Ptolomæo, eveniat ecclipsis; aut si aliquo præcognoscente, ruat ædificium, vel impressio- nem faciant hostes, quis sanæ mentis diceret, illorum scientiam horum esse causam? Sic Christus docens, certis in dieijs edoctos Judæos præscivisse, utrum crastino die serenum an nubilosum cœlum futurum fuerit, non tamen causam fuisse asserit. Paulus præsciebat suos, si media abiicerent, interituros naufragio. Sic medicus manifestis signis certus esse potest moriturum ægrotum; nemo tamen mentis compos dixerit vel Iehudæos tempestatis, vel Paulum Naufragij, vel medicū mortis, autores fuisse.

2. Ut negavimus simplicem præscientiam causam lapsus ac peccatorum esse, ita deinde negamus etiam saltēm *prædicam* præscientiam causam horum dicendam esse. Sed tamen notamus. a. *Præscientiam Practicam*, si quæ talis in rerum naturâ inventu sit, non ideo dici *Practicam*, ac si ex eâ vis & efficacia re-

bus præscitis ac efficiendis influat, verum *in concreto*, quod semper sit juncta cum potentia, nonnunquam etiam cum efficiendi *decreto*; sed non nisi in rebus bonis, honestis & utilibus, qualis fuit præscientia Dei, creandi Mundi in tempore. Alias autem præscientia ut talis, est divisionis expers. Sicut ergo scientia artificis in propositi operis efformatione nihil operatur, sed saltem speculatur rigorosè loquendo, cum extra intellectum non vagetur; sed ipsa potentia atq; agendi duximus, quæ ad ipsam scientiam tandem accedit præcipiente voluntate, ea operosa & *Practica* est: ita & præscientia, quam ne prophani malorum causam venditarent, asseverare cœperunt nonnulli religiosiores Scholastici, huic non, ut præscientiæ simplici, res indefinite omnes; sed duntaxat *bonas* subjectas esse. Unde est, quod præscientiam practicam voluerunt omnia dirigere & ordinare ad justū finem &c.

§. 7. Resp. 2. Ex his omnibus evidenterissimè constat, Majorem prop. in prin-

principali argumento fuisse particula-
rem, unde nihil in primâ figurâ infer-
tur. Etenim non omnia, quæ Deus præ-
cognovit ab æterno, conjuncta fuerunt
eum peremptorio quodam decreto ejus,
vel etiam orta sunt ex proposito ejus,
sive prædestinatorio sive exsecutorio.

§. 8. *Resp.* 3. Retorquendo Argu-
mentum hunc in modum:

Si Deus omnia quæ præscivit fecit;
tum nostri protoplasti non sunt lapsi in
peccata. At consequens est absurdum,
reclamante scripturâ & experientiâ.
Ergò etiam absurdum erit Antecedens,
quod est dogma Calvinianorum, Ma-
joris consequentia liquet, quia Deus
præscivit media, quibus efficeret ne pro-
toplasti peccarent, si scil. fructibus ar-
boris vitæ contenti, abstinuissent à ve-
titâ.

§. 9. *Resp.* 4. Allegando ad confir-
mandum nostram sententiam, sancto-
rum patrum $\Sigma \mu \Phi \alpha \nu \eta \sigma \alpha \bar{\eta} \omega \nu$ suffragia.
 Sic etenim Chrysostomus homil. 60. in
 istud

istud Math. 18: 7. *Necessæ est venire scandala.* Non putanda est, inquit, prædictio ipsius, scandala inducere: non enim quia futura prædixit, ideò eveniunt; sed quoniam omnino futura erant, ideò prædixit: non enim fierent, si nollent ea cogitare homines nequam & pestiferi. Quod si futura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. Ventura enim erant, quia erant multi graviter ægrotantes, qui noluerunt non agere malignè, & ipse quod futurum erat prædixit. Sed si curati fuissent, quispiam dicet, & nemo esset qui scandala faceret, nonne falsa esset prædictio? Certè si curari sacrariq; omnes voluissent, non dixisset: *Necessæ est venire scandala.* Sed quia prospiciebat ipsos suâ sponte incurabiles futuros, ideò ventura omnino prædixit. *Hieronymus* quoq; in Ezech. c. 3. ait: loquitur Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monstret arbitrium, ne præscientia futurorum, boni & mali, immutabile faciat quod Deus futurum noverit. Non enim quia ille futura cognoscit, necessæ est nos facere quod ille præscivit, sed quod nos propriâ voluntate sumus facturi, ille novit futurum, quia Deus.

Unde etiam *Justinus* habet: Ne quis existimet nos docere ex fatali necessitate omnia fieri,

ri, quia prævisa & prædicta sunt in scripturâ &c. *Augustinus* item elegantè lib. 3. c. 3. de Lib. Arb. ita in hanc sententiam disserit: *Quisquis dixerit aliter posse evenire aliquid, quam Deus ante præscivit, præscientiam Dei destruere, aut mendacem facere insanissimam impietatem molitur.*

Hæc verba ne sibi subsidio rapiant adversarij, neve in absolutæ necessitatis patrocinium ab ijsdem detorqueantur; addenda sunt cœtera quibus se ipsum explicat: nempè; Per præscientiam Dei non adimitur mihi potestas voluntatis, sed eò certius mihi aderit, quia ille cuius præscientia non fallitur, affuturum mihi in illâ actione præscivit.

Similitudine hæc declamat ibid. idem August. sequenti:

Sicut memoria nostra scit ea quæ præterita sunt, etsi nec velit, nec approbat nec adjuvat ea: ita Deus præscientiâ suâ omnia quæ futura sunt prævidet. Sufficiet hic loci patrum quadriga; *In ore enim duorum aut trium consistit verum &c.* Matth. 18: 16.

§. 10. Resp. 4. & ultimò, ad propositionem minorem; ejusq; probationem: Multum variare præscientiæ divinæ objecta

jecta circa causalitatem ipsam, ut ita loquar, E. g. Act. 3: 18. seqq. Redemptio generis humani, est juxta Hugonem à scientiâ Dei disponente, voluntate moveante & potentia operante. Malevolentia verò judæorum, negatio & condemnatio ac tandem occisio innocentis Messias, est à potestate tenebrarum.

§. II. È supra enumeratis divinæ & humanæ differentijs solent nostri adversarij obijcere:

1. *Divinam Præcognitionem ex humana prævisione non esse dijudicandam.*

Resp. 1. Id nos nequaquam asseverare; sed similitudine ab humanâ præscientiâ deductâ, hanc nostram controversiam illustrari: quid enim frequenter atq; familiarius Salvatori fuit in proponendis summis fidei articulis, quam rationes humanæ illuminandas eosdem reddere clariores: pedetentim sc. à sensibus ascendendo ad intellectum imperio fidei subijciendum. E. g. Joh. 3: 8. Regenerationis Mysterium nobis per-

pergit reddere credibilius, quamvis pri-
mo intuitu nostro intellectui admodum
videatur absurdum, per doctrinam de
naturâ ventorum, quorum ignoramus
& originem & exitum, & tamen tacitu
non minus quam auditu sentimus.

Resp. 2. Quia verò nulla dissimilitudo
haec tenus ab adversa parte probata est;
quod videlicet ipsa Dei præscientia præ-
ter præcognitionem res præscitas præ-
sciendo aliter afficiat; ideoq; bonitate
causæ confisi in nostra sententiâ tutò
subsistimus.

§. 12. Objiciunt deinde adversarij, &
se reperiisse gloriantur, non quod pueri
in fabâ, hunc iu modum:

22. *Si Dei præscientia non esset res-
rum secutarum causa, sed contrà, ea-
dem penderet ex rebus ipsis futuris;
tum esset aliquid in Deo, quod depen-
deret ab alio. At qui consequens est lon-
gè falsissimum. Ergò* *E* Antecedens.

Resp. 1. Laborare hoc argumentum
fallaciâ tum æquivocationis, tum igno-
ratio-

rationis Elenchi. Prius, quia *Vox Dependentiae est ambigua*: solus Deus dicitur enim absolutè *Ens independens*, quippe à se ipso & ab æterno. Reliqua omnia entia sunt & rectè dicuntur *dependentia* a. in *essendo*, quia per creationem sortiuntur à Deo suam *essentialiam*. β. in *subsistendo ac continuando*: Deus enim ut est omnium πλάστης ac Creator; ita & sustentator ac conservator, juxta illud Act. 17: 28. *In ipso vivimus, movemur & sumus.* γ. *In operando*, sed juxta allegatum aphorismū Pauli; intelligimus motum physicum ac naturalem, non v. *Ethicum & moralem*, nisi εὐομικὸν ac saltēm bonum.

§. 13. Sed & aliis *dependentiae* modus invenitur eminentè in naturā Relatorum, ubi unum χείρως ab altero dicere dependere non est absurdum, modo vox ista, si rebus divinis applicetur, liberetur prius ab omni imperfectione. Quamobrem cum Deus præsciat prævideatq; quam actionem voluntas ex sece determinatura sit, non erit pia culum, si hac ratione præscientiam à rebus agendis dependere dicamus.

§. 14. Resp. 2. *Posteriorius*, nempè vi-
tium ignoratiōnis Elenchi delitescere
in eo, quod juxta posteriorem acceptio-
nem *Vocis dependentiae*, neganda sit pro-
positio *Minor*; juxta priorem verò acce-
ptionem, neganda fuerit *Major*. Est e-
nim præscientia ex eorum genere, quæ
dicuntur *nūc* & *nū* & referuntur ad aliud.
Quâ in relatione cum quasi fundamen-
tum sint res scitæ vel præcognitæ, ad
quæscientia præsciētiaq; suo modo re-
ferantur, ideo aut naturæ ordo interver-
tendus; aut concedendum, quod dixit
Veneranda Antiquitas: *Non ideo Deum*
præscire, ut res eveniant; Sed quia ex suis cau-
sis eventurae sint, ideo prædicti & prævideri.

§. 15. Subjicitur ab adversarijs *Instan-*
tia III. *Si semper necessariò eveniunt quæ*
præscita & prædicta sunt; tum præscientia,
præter notitiam, etiam efficacia adscribenda
erit. Atqui verum est prius. Ergò
verum erit quoquè posteriorius.

Resp. 1. Ad prop. Majoris consequen-
tiā, negando, intellectam eam in sensu
diviso; quando scilicet præscientia con-
sideratur in se & seorsim: Conceden-

241 De CAUSSA MALI
do verò, non nisi in sensu Composito,
quatenus est conjuncta cum decreto ex-
sequendi.

Resp. 2. Ad prop. Minorem, a. Antecedens simpliciter non esse verum : supra enim demonstratum est Deum quædam præscivisse, quæ non evenient, idquè evidentissimis Exemplis. Confer jam exemplum prædictionis divinæ de interitu *Ninivitarum*, Jon. 3: 1. seqq. β. Deinde, multa prævidet Deus quæ quidem ex causis suis evenire possent, nunquam tamen vel prædicuntur vel eveniunt. Non ergò omnia quæ præsciuntur, necessariò eveniunt. Alias namquè necessariò omnes homines impij & superbi essent boves vel bruta, quia præscit Deus posse se id dare effectum, ut videre licet in exemplo *Nebucadnezaris*, Dan. 4: 30. γ. Deinceps quòd pleraq; eveniunt quæ præscita & prædicta sunt, id non fit necessitatē inferente præscientiā, sed ex necessitate, tum rei præscitæ causarum vitum infallibilitatis, seu necessitate consequen-

sequētiæ vel hypotheticâ, nō consequētis seu absolutâ. Sic vir sapiēs infallibili-
tēr præcognoscit seditiosos homines a-
liq; facinus perpetraturos: Neq; tn; faci-
norosi, præsciētis infallibili præscientiâ
impellūtur; verū, quia ex innatæ malitiæ
pertinaciâ in proposito imutabilitēr e-
rāt perseveraturi, ideo id Sapiens infal-
libilitēr ut evenit, præcognoscit ac præ-
dicit. d. Deniq; huc revocandæ sunt
rationes antedictæ, quibus ostensum est
perspicuè, quæcumque in rebus est effi-
ciendis efficacia, eam non à præscien-
tiâ, sed divinâ omnipotentiâ, acceden-
te decreto, oriri. e. Unde tandem
constat, quid sit Judicandum de pro-
batione Minoris prop. in argumento
principali allegata ex instit. Calvinii, vi-
delicet: *Præscientia divina eorum est, quæ
Deus ex voluntatis suæ efficaci decreto erat
facturus*, quod sit propositio particularis:
Omnia n. quæ decretiv fieri Deus, eti-
am præscivit, sed non vice versa omnia
quæ præscivit, illa etiam fieri decretiv;
prior namq; enūciatio est Lutherana &
vera, posterior Calviniana & falsa.

§ 16. Superest adhuc *Instantia* IV.
Nisi Deus peccata efficaciter velle, sed tan-
tum præscire & permittere dicatur; tum i-
dem in suo universali Regimine gubernatio-
nis desertor & otiosus plerorumq; contempla-
tor q: è cœlesti speculâ foret. Atqui Deus
otiosus rerum contemplator non est. Ergò
qua præscit, ea quoq; efficaciter velle dicen-
dus est. Majoris tenor extat apud Bea-
zam in R. 2. Ad Col. Montisbelg. p. 182.

Minor utrinquè est in Confesso.

Resp. I. Majoris consequentiam es-
 se ἀνανόλαθον & valdè infirmam. Pri-
 mò enim fatentur orthodoxi & nostrates
 Theologi, in peccatis significari præter
 defectum & ἀτεξίαν, etiam rem aliquam
 cuius autor Deus est, illius a. homo &
 Diabolus; Secundò, docent Deum de-
 terminare, quōusquè liceat Satanæ li-
 berè grassari, & sceleratis furere adver-
 sus piros: pro suo enim arbitrio justif-
 simo & optimo, describit ac circumscri-
 bit Deus terminos, limites ac metas,
 intra quas proterviam atquè libidi-
 nem eorum sit permissurus vagari.

Quem.

Quemadmodum verba Dei ad Satanam de Jobo leguntur Job. 1: 12. Universa quæ habet, in manu tua sint, tantum in ipsum non extendas manum. Etc. 2: 6. Ecce in manu tua est, verum tamen vita ejus parce. Sic Gen. 15: 16. Nondum impletæ sunt iniquitates Amorbi corum. Hinc Matth. 23: 32. Implete mensuram patrum vestrorum. Conf. Luc. 13: 6. 2 Pet. 2: 4. Tertiò, affirmant Deum sæpenumerò immutare impiorum consilia ac mali-
tiam, idquè ratione duplici: aut con-
vertendo in bonum; aut ab hoc faci-
nore aversos divertendo ad aliud, quo i
luis fidelibus atque electis viderat fore
salubrius. E. G. in bonum permittat
Deus, vel a, ipso Facto: ut Gen. 33:
4. Esau furibundus, reducere Jacobum ex-
osculatur. Exod. II: 2. Exacerbati Æ-
gyptij commodant vasa aurea & argentea ad-
fictis Iehudæis. Num. 23: 20. Bileam male-
dicturus, Israelitis benedicit. Vel β. E-
ventu: ut 2. Sam. 17. Achitophelis con-
silium nutu Domini dissipatum est, ut David
servaretur & involveretur periculis Absalom.

Gen. 45. *Venitio Josephi peperit ei regios honores.* Sic divi Augustini mater *Monica*, per ancillæ suæ convitum retracta est à *Vinolentiâ*. Aug. Lib. 9. Confess. cap. 8. Similitèr de Paulo Apostolo, ministris *Jehudæorum*, alijsq; in S. Biblijs atq; Historijs quām plura offendimus Exempla, quibus vides, mus, quomodò à furore & Religionis ac persecutionis, ad veram pietatem multi retracti sint.

§. 17. Quocircà haud gravatim lassimur, Deum sæpè sceleratorum conatus magis ad hos quam pios adfligendos inclinare ac gubernare. Job. 12: 24. *Deus immutat cor principum.* Prov. 21: 1. *Cor regis est in manu Domini, quocunq; valuerit inclinabit illud.* Et vers. 30. *Non est consilium contra Dominum.* Esa. 44: 25. *convertit enim sapientes retrorsum & scientiam eorum stultam facit.* Job. 5: 13. *Apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium pravorum dissipat.*

§. 18. Deniquè flagitia permissa, quæ mali ex seipsis faciunt, Deus suâ sapienti-

enti ordinatione, vel in impiorum poenam, vel piorum probationem & castigationem dirigit. Exempla de poenis sunt, 2. Paral. 25: 20. Amasias Rex noluit audire horum consilium, & quod Domini esset voluntas, ut traderetur in manus hostium propter Deos Edom. 1. Reg. 12: 13. Roboam Rex non acquieavit populo, quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suum, quod locutus fuerat ministerio Ahiae Silonitae ad Jerobeam Filium Nebath. conf. Deut. 2: 30. Exempla de pijs extant 2. Sam. 16: 5. 2. Paral. 21: 16. Esa. 10: 15. Quæ & similia exempla abundè demonstrant, Deum non esse otiosum Regem Universi, quamvis peccata præsciat & permittat sine concursu voluntatis, efficientiæ aut complacentiæ: dantur enim concursus alij, quorum modos vide recensitos Disp. 1. de Indur. pag. 10. seqq.

§. 19. Conducit huc allegare nonnulla ex illustri loco D. Hieronymi, qui est Dial. 3. adv. Pelagianos, hujusmodi:

CRITOB. Si non fecimus quod pre-

cepit; aut voluit nos adjuvare Deus, aue noluit. Si voluit & adjuvit, & tamen fecimus quod voluimus; non nos, sed ille superatus est. Sin autem noluit adjuvare, non est culpa ejus qui voluit facere, sed illius qui adjuvare potuit & noluit facere.

ATTIC. Non intelligis dilemma tuum in grande blasphemiarum decidisse barathrum, ut ex utraq; parte aut invalidus sit Deus, aut invidus & non tantum ei laudis sit, quod bonorum author est, & adjutor, quantum vituperationis, quod mala non coercuit. Detrahatur ergo illi, cur diabolum permiserit? Cur passus sit, & hucusq; patiatur quotidiè aliquid in mundo mali fieri? Quærit hoc Marcion, & omnium hæreticorum canes, qui vetus laniant Testamentum, & hujusmodi syllogismum texere consueverunt:

Aut scivit Deus hominem in Paradiso possum prævaricaturum esse mandato illius, aut nescivit. Si scivit, non est in culpâ is, qui præscientiam Dei vitare non potuit; sed ille qui talem condidit, ut Dei non posset scientiam evitare. Si nescivit, cui præscientiam tollis, aufers & divinitatem,

Noa ideo peccavit Adam, quia Deus hoc futurum noverat; sed præscivit Deus quasi Deus

Deus, quod ille erat propriâ voluntate facturus. Accusa ergo Deum mendacij quare dixerit per Jonam: *Adhuc tres dies, & Nineveh subvertetur.* Sed respondebit tibi per Jeremiam: ad summam loquar contra gentem & Regnum, ut eradicem, & destruam & disperdam illud; si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei; & ad summam, loquar de gente & Regno, ut ædificem & plantem illud; si fecerit malum in conspectu meo, ut non audiat vocem meam, pœnitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. Indignabatur quondam & Jonas, cur Deo jubente fuerit mentitus; sed injusti mœroris arguitur malens cum pernicie innumerabilis populi verum dicere, quam cum tantorum salute mentiri.

Hæc Hieronymus.

Et tantum de secundo argumento ratiocinationis humanæ primario, Petito ex Dei præscientiâ.

Sequitur nunc ordine ARGUMENTUM ejusdem generis Tertium, sumptum ex Divino decreto.

III. *Homo à Deo creatus est, aut ut per-*

ut persisteret, aut ut laberetur, aut fine ambiguo. Calv. in Inst. Beza in Resp. 2 ad c. 222. At non ut staret, quia non stetit: nec fine ambiguo; quia sic nobilissimam creaturam fine deteriore cæteris creasset. Et insuper absurdum est, pendere ab eventu quæ erat factus rus omniscius simul & omnipotens. Ergo homo creatus est ut laberetur. P. C. Similiter Judicandum est de cæteris peccatis.

Resp. I. Antequam ad hoc argumētum respondeam directè, nonnulla sunt præmittenda de *Dei Decreto*. Quod Calviniani præcipui suspendant divinam præscientiam à prædeterminatiōne, ordinatione ac efficaci decreto Dei, id est, æterno ac immutabili consilio, longè manifestissimum est. Ipse enim sectæ hujus Antesignanus Johannes Calvinus Lib. III. Instit. cap. 23. Sect. 7. Ideo præcivisse Deum, ait, quem exitum habiturus esset homo, antequam ipsum conde-

ret, quia decreto suo (quod vocat tam
men horribile) sic ordinavit. Idem
paulò ante Sect. 6. Cum non alia rati-
one quæ futura sunt prævideat Deus, nisi
quia ita ut fierent decrevit, frustrè de præ-
scientiâ lis movetur, ubi constat ordinatione
potius & nutu omnia evenire. Beza Part.
II. Resp. ad Colloq. Montisbelg. pag.
157. scribit: Qvum tam bona quam mala
funt, tam in his quam in illis necessariò
hæc tria conjungi oportet: Dei videlicet ater-
nam præscientiam cum ipsius immutabili vo-
luntate & Decreto. Ideoque Idem cum
collegis, Abrahamo Musculo, Petro
Hübnero, Antonio Fajo & Claudio Al-
berio, in eodem Colloq. ad 8. dogma
fol. 519. subjicit: Cum ordine causa-
rum nihil priùs sciat Deus futurum, quam
quod decrevit futurum, nisi (quod absurdissimum
esset) absq; Dei decreto aliquid esse vel
fieri censemus, consequitur decretum scien-
tiae præire. Hieron. Zanchius in Mi-
scellan. pag. 75. Præscit Deus immuta-
biliter etiam maximè mutabilia. Ergò
præscit ex causâ immutabili, hoc est, &

DE CAUSSA MALI
 terno decreto suo. Joh. piscator in No-
 tis p. 261 ait: Quicquid Deus futurum
 novit, id decrevit. Joh. Maccovius in
 Theol. polem. c. 4. q. 5. Necesse ait,
*quia Deus scit & decrevit omnia quae eve-
 niunt, fieri ex decreto Dei, eoque efficaci.* &c.
 Unde resultat *Status controversiae satis
 prægnans inter Scholasticos, Dominicanos
 & Calvinianos*, qui eandem cum Pontifi-
 cijs nonnullis tibiam inflant, in hâc
 pugnâ, ab unâ parte, & Nos *ymoiως Lu-
 theranos* ab altera parte.

§. 21. Utrum Contingentia præ-
 videantur, non nisi ut vi præde-
 terminationis istius futura, & è
 statu possibilium in statum futu-
 rationis, à decreto Dei efficaci,
 evehenda?

§. 22. Resp. Affirmant *Calvinisti* cum
 Scholasticis ac Monachis Dominicanis:
 Nos Negamus suffulti firmamentis hisce
 infallilibus: *Quia* i. Nullum in uni-
 versâ scripturâ S. ejusmodi decreti di-
 vini necessitatis, ut cum Scholasticis
 loquar,

loquar à quo futurorum præscientia
dependeat, invenitur vestigium.

II. Si Futurorum contingentium
prævisio, dependeret è prædetermina-
tione diuinâ, contingentia non exis-
tent amplius, sed omnia forent necessa-
ria: quæ enim dependent à divino de-
creto & voluntatis divinæ prædetermi-
natione atq; vi ejusdem existunt, ea ne-
cessaria, nequâquam verò conting-
tia sunt.

III. Si voluntas humana in objectis
suis actionibus à Deo præterminetur,
ut non possit non taliter operari, quem-
admodum operatur, cum nulla amplius
voluntati libertas relicta est etiam in
externis & malis, quæ potius licentia
dicenda Quid autem manifestius, quam
q; ejusmodi necessitas à Superiori prin-
cipio imposita, & determinans irresistibili-
liter sive *Physicè*, sive *Moraliter* potentia-
am ad unum, sive faciendum, sive omit-
tendum, libertati potentiae repugnet?

IV Ex hac Hypothesi prædetermi-
natæ à Deo voluntatis humanae in o-
mni-

mnibus actionibus suis; sequitur hominem non posse melius quid agere, quam agit; nec posse eundem plus boni facere, quam reapse facit, aut plus mali omittere quam omittit. At consequens est absurdum. Ergo & Antecedens. *In stat Maccovius*: nisi ita statuit, consecuturum, ut aliquid fiat independenter à divinâ voluntate. *Resp.* Rerum dependentiam non negamus, sed modum dependentiae, qui inevitabili necessitate causas secundas sibi subigat, cum Rev. Dn. D. Calovio, repudiamus. Quod verò ad peccata attinet, ea fieri independenter à divinâ voluntate, omnino agnoscimus, nisi Deus statui debeat causa peccati.

V. Talis prædeterminatio à divina voluntate dictorio imperio imposita, ex orco revocat *Fatum Stoicum*, quod non semel nostrates, remonstrârunt Reformatis Theologis.

VI. Si actio cui indivisibiliter & inevitabiliter connectitur malitia, ut actio est, prædeterminatur à voluntate divinâ antecedente decreto, tum voluntas di-

vina erit causa prima etiam ipsius malitiae. E. g. Si ad actum odij Dei, quā actus est voluntatis aversantis Deum, per antecedentem divinam voluntatē imutabiliter determinatur homo, utiq; Deus autor erit ipsius odij Dei. Apage Nugas!

VII. Si omnia prævisa sunt in efficaci voluntatis divinæ decreto prædeterminante, ita ut homo plus boni facere, aut mali omittere non possit, quām facit aut omittit, tum frustraneæ erunt omnes commonitiones, adhortationes ac dehortationes &c. Nullus præmiis aut poenis, nullus precibus pro concedendis bonis, avertendis malis, locus erit; imō universa periclitabitur vel destruetur religio. Cui bono ergo tradentur præcepta & prohibitions, aut hoc vel illud observabitur vel omittetur, qvum fixa animo stet sententia, quicquid agas, non eventurum aliter, quām quod inevitabili lege decretum est.

§. 23. Nulla infallibilitatis præscientiæ divinæ rerum futurarum alia statui causa potest, quam *Lumen infinitum intellectus divini*, siquidem intellectus divinus intelligendo non dependeat à rebus, sed à se ipso

ipso omnia perfectissimè intelligat, unde nècessitas infallibilitatis deducenda est ex scientiā clarissimæ visionis; non verò ex absolu-
tā prædeterminatione, fatalem & stoicam
necessitatem inexpugnabili vi introducente,
quia oculis divinis omnia sunt resupina &
ab æterno omnia fuere præsentia ratione
intuitus infallibilis: non enim solùm res à
se ordinatas antecedenti voluntate intuetur,
sed quicquid ex liberè agentium applicatio-
ne ad illum ordinem consecutum fuit, in-
trospicit, unde consequentè ordinat Deus
quodex ordinis antecedentis promissis aut
minis promanat. Hinc Epiphani. Cont. Cajan.
Hæref. 38. ait: *Non enim quia dixit scri-
ptura facimus, sed quia facturi eramus,
scriptura prædixit, propter Dei prænotionem.*

Et Justinus Apol. 2. ita differit: Quod asserimus quæ
futura erant vaticiniis prophetarum prædicta esse, non
per fati necessitatem fieri ea dicimus, sed Deum futuro-
rum omnium hominum factorum præscium esse indis-
camus. Adde quæ habet Augustinus Lib. 3. de lib. Arb.
c. 4: Sicut itaq; non sibi adversantur hæc duo, ut tu præ-
scientia tuâ noveris, quod alius suâ voluntate facturus
est; Ita Deus neminem ad peccatum cogens, prævidet tan-
tem eos qui propriâ voluntate peccabunt. Cur ergo non
vindicit justus, quæ fieri non cogit præscius? Sicut n. tū
in memoriâ tuâ non cogis facta esse quæ præterierunt: Sic
Deus præscientia suâ non cogit facienda quæ futurâ sunt:
& sicut tu quædā, quæ fecisti, meministi; nec tñ, omnia
quæ meministi, fecisti; ita Deus omnia quorum ipse au-
tor est præscit, non tamē omnium quæ præscit autor est.

JUVENI

Moribus & Doctrina conspicuo,

DN. SVENONI Øxelgreen Smol. Nervoso discursu summum Numen à culpâ
mali vindicanti: amico & conterraneo
dilecto:

Terrifonos pellit miles dum marti⁹ hostes
Militis officium suscipis intrepidi;
Blasphemos Jovæ ofores quod sternere summè
Nempè boni tentes; indè tropæa Tibi!

L. Mg₃

gmitulabatur

ELIAS Zil-Landz Med. Doct.
& Prof. Ord. p. t. Acad. Aboëns. Rect.

Ad

VIRUM JUVENEM,
*Sanæ Doctrinæ, vitæq₃ inculpatæ
famâ solidatum,*

DN. SVENONEM Øxelgreen/ Smoland.
ōμοχέειον, commilitonem & amicum
perdilectum:

Non melius dixit quod sit Deus ipse malorum
Causa, Nero quam cum dira locutus erat:
Iste n. in exitium proponendo matris apertum,
Dicitur hæc natum voce rogasse parens:
Non oculos, non ora petas; pete viscera ferro,
Viscera tam magnum quæ peperere nefas.
Discutis hæc eadem, mi præstantissime SVENO
Latius, baudq₃ geris bella cruenta, Vale.

L. Mg₃

P R A E S E S.

*Prestansissime Domine Oxelgreen,
amicus dilectus.*

Quantum privatis in hortis vitescant ac
florescant tui ramunculi, ostendere tua
specimina privata. Adnitere nunc ut simi-
lem consequatis felicitatem publicam; & sic
typi publicorum semper te ornabunt ac lau-
dabunt: Vale. Tuus

P E T R U S Wång.
Doct. & Prof.

Euge, pius pulchra studiū virtutis, amice,
Tractas, eeu quivis cum pietate probat.
Tempus, en! attendis, veniendo quod perit acre,
Ardua dum tractas tempore quæg; suo.
Extollit tua te virtus; labor impiger amplas
Deproperat laudes, præmia magna ferens.
Virtus post mortē comes hinc comitatur eunte:
Hac, verè felix, qui comitatus agis.
Pergito sic porrò, Patriota, evolvere sacra,
Emolumenta aliis, tum tibi erisq; tuis;
Accipies patriæ, dilectis gnatius amicis.
Successum studijs det faveatq; Deus!

Ex animo gratulatur
A N D R E A S Wåman
Acad. Ab, Vice-Secret:

Tὰς πόλας τοῖς πλεῦσαι πόλεις καλὸν μὲν,
τὴν δὲ κρατίην ἐνοικῆσαι χρήσιμον. Ταῦ-
τα σὺ, τῷ μεγάντῳ σπεδαῖς κρατίσσ, φίλε με
KU-

Κύριε οὐχελγυρεν ἀγαπηώταπε, Φρονίμως συν-
ειδεσ, ὁ τῷ πολλὰ μαθήματι σπουδάσας,
ἐν ρᾷ πάντων Βέλησον ἔχελεξε, δυνάμενον σπου-
τὸν καὶ τε τῆς πλείστης σοφίσαι εἰς σωτηρίαν τὴν
ἀιώνιαν. Σὸς δὲ η Θεολογία ἀεὶ αρεσκέτω, ὁ δὲ
πλεῦτος κακίας μᾶλλον, η καλοκαγαθίας ὑπη-
ρέτης, καὶ πάντα τὰ τῆς τύχης κτήματα, καὶ τὰ ὑπὸ^τ
σελήνην πάντ' ευμετάβλητα ἀπαρεσκέτωσι. Σε-
αυτὸν ἀπορησάμενος γὰρ κόσμογίμνα ἔχειν γ-
σον καὶ Γάλλα πάντ' ἐπίγεια σκύβαλα ἔνει. Καὶ
τὰ πνευματικὰ ἡγεῖ, καὶ ταχέως βραβεῖον λήψῃ
τὸ λοιπὸν Φρόνιζε ὅπως ὑγιαίνῃς
JONAS L. HAGLINUS
Theol. Stud.

Quam vigil usq; tibi Musarū cura vigebat
Ex teneris annis, ars probat, ecce! tua.
Ceu bene testatur suavis conjunctio nostra,
At melius præsens hæc tua dexteritas.
Adspicent superi, cœptisq; tuisq; favento!
Ex fido tantum pectore sic voveo!

LAURENTIUS STRAKELIUS
W-G. Reg. Alum.

Ut nodum in scirpo studio qui querit inani,
Deperdit totum frivolum ille lucrum:
Sic causam pravi sanctum qui fingere numer
Fraude velit vafrā, mente animoq; caret,
Deniq; & in diras pēnas se ducere pergit,
Destruit basce strophas, sympathrida pie!

*Existens cultor sacrorum, sponte protervis
Carpere in hereticis dogmata falsa studes
Hos tibi successus meritò nūc gratulor: exhibe
Perge bonis avibus! nomen & omen habe*

JOHANNES WICENBERG STIP. REG.

Fugitiva à rebus nata transitoriis voluptas bullæ instar evanescit: doctrinam autem verum animi bonum, nulla calamitatum tempestas opprimere valet. Ad illam conse-
qnendam quanto studio latus es, Politissime sympathiota, & olim in literatorum homi-
num frequentia deposita specimina testes er-
rūt, & quod nunc in publicam lucem profers,
docet evidenter; cum materiam non de rebus
caducis, verū de fundamento salutis no-
stræ ab iniquissimis adversariorum insimula-
tionibus defendendam suscipis. Pium hoc
tuum propositum & ingenij tui dexteritatem
summè tibi gratulor. Eodem quo cœpisti si-
perrexeris pede, propediem felicissimam incep-
ti tuim esse te messurum certè auguro.

PETERUS WIRCKNAEUS

Cum memoria repeto quanto ardore, cura & folici-
tudine, ex eo tempore, quo primum me informar-
cœpisti, meos in studiis progressus promovere volu-
ris, lætitia haud exigua perfundor. Tua autem causa
Domine Præceptor, non minori gaudio afficio, quen-
dam tantos in studiis fecisse progressus video, ut non du-
bites specimine hocce publico illis, quibus par est, tuam
in studiis industriam declarare. Perge igitur ut instituisti
& præmia larga te manere experieris; Vale!

JACOBUS WITTMAN